

Socialnämndens plan för arbete med våld i nära relation samt barn som bevittnat våld

Antagna av socialnämnden 2014-XX-XX

Dnr SON 2014/139-71

1. INLEDNING	3
1.1. SYFTE OCH TILLÄMPNING.....	3
1.2. MÅLSÄTTNING	4
1.3. ÅTAGANDEN	4
2. SOCIALNÄMNDENS ARBETE	5
2.1. ANSVARSFÖRDELNING	5
2.2. RUTINER.....	5
2.3. KOMPETENS	5
2.4. SAMVERKAN	6
2.5. INFORMATION	7
2.6. UTREDNING	7
2.7. INSATSER	8
2.8. SÄRSKILT SÅRBARA GRUPPER	9
2.9. UPPFÖLJNING, UTVÄRDERING OCH ANALYS	12
3. SKYDDADE PERSONUPPGIFTER	12

1. Inledning

Med våld i nära relationer menas våld utövat av en person som har en nära relation till den som utsätts. En närstående kan vara make, maka, sammanboende, registrerad partner, barn, föräldrar, syskon, far- och morföräldrar, maken/makans barn som inte är ens egna, nära vän och god man. Våld i nära relation bottenar i en ojämn maktrelation där den som utsätts för våldet befinner sig i en beroendeställning till och/eller har förtroende för våldsutövaren.

För att kunna förstå problematiken kring våld i nära relationer behöver ett helhetsperspektiv där psykologiska, sociala och strukturellas teorier kombineras. Våld i nära relation skiljer sig väsentligt från annan våldsproblematik i och med att den våldsutsatte och våldsutövaren är bundna till varandra känslomässigt, oftast delar gemensamt boende och ekonomi samt vän- och släktkrets. I många fall finns det även barn. Den våldsutsattes utsatthet förstärks ytterligare genom att våldet oftast sker i det egna hemmet och utan omgivningens vetskap. Våldet kan vara fysiskt, psykiskt, sexuellt, materiellt/ekonomiskt och socialt och är ofta ett mönster av handlingar.

Socialnämndens ansvar styrs framför allt av bestämmelserna i socialtjänstlagen (SoL 2001:453) och i Socialstyrelsen föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4). I socialtjänstlagen framgår det att kommunen har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver samt har ett särskilt ansvar att erbjuda stöd och hjälp till den som utsatts för brott. Hit räknas även barn som bevittnat våld. Detta ansvar formuleras i 2 kap 1§ och 5 kap 11 § SoL.

I socialnämndens [ledningssystem](#) för systematiskt kvalitetsarbete finns kvalitetsområden, kvalitetsmål och kvalitetskriterier som gäller för socialnämndens verksamheter. Av ledningssystemet framgår även ansvarsfördelningen för det systematiska kvalitetsarbetet. Bestämmelser om kvalitetsledningssystem återfinns i SOSFS 2011:9.

1.1. Syfte och tillämpning

Syftet med socialnämndens plan för arbete med våld i nära relation samt barn som bevittnat våld är att belysa och göra frågor kring våld i nära relation till en central och angelägen fråga. Planen i sig räcker dock inte för att åstadkomma detta. För att den ska bli verkningfull och få genomslagskraft måste den förankras och bli känd i alla verksamheter. Det är även viktigt att hålla planen aktuell och revidera vid behov. För att detta ska bli av har en ansvars- och arbetsordning tagits fram, denna finns i rutinhandboken för våld i nära relation.

Planen har utformats med utgångspunkt i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd "Våld i nära relationer" (SOSFS 2014:4) samt utifrån ett myndighetsperspektiv, d.v.s. "vad" socialtjänsten generellt ska göra. "Hur" blir däremot en fråga för respektive verksamhet att arbeta vidare med.

1.2. Målsättning

Målsättningen för socialnämndens arbete är att förebygga våld samt att med en helhetssyn tillgodose våldsutsatta kvinnors, mäns och barns behov av stöd och hjälp. Särskild hänsyn ska tas till särskilt sårbara grupper. I målsättningen ingår även att erbjuda våldsutövare möjlighet till stöd och behandling, ge kontinuerlig kompetensutveckling till personal samt utveckla den interna och externa samverkan. De som söker hjälp ska få ett professionellt bemötande.

Socialnämndens förhållningssätt ska präglas av en positiv syn på människans möjligheter till förändring och utveckling.

1.3. Åtaganden

Socialnämnden åtar sig att:

- *det ska finnas fastställda mål för arbetet med våldsutsatta och barn som bevitnat våld samt att beskriva när och hur målen ska uppnås*
- det ska vara lätt att hitta information om våld i nära relation samt vart en person kan vända sig för stöd
- den som utsätts för våld i nära relation ska få ett snabbt och respektfullt bemötande, hjälp till akut skydd samt professionellt stöd och hjälp för att förändra sin situation
- varje myndighetsenhet ska ha utarbetade rutiner som vägledning i ärenden som rör våld i nära relation, rutinerna ska belysa akuta och långsiktiga insatser samt hur skyddade personuppgifter ska hanteras
- våldsutsatta barn och barn som bevitnat våld i en nära relation ska uppmärksammas och ges stöd, *utredning med anledning av våldet ska inledas utan dröjsmål*
- våldsutövare ska erbjudas stöd och behandling för att förändra sitt beteende
- grupper som är särskilt sårbara ska uppmärksammas genom riktad information och/eller i uppsökande verksamhet samt att det vid varje myndighetsenhet ska finnas en särskild rutin för hur stöd och hjälp till dessa personer ska ges
- regelbundet samverka med lokala företrädare för polis, kvinnojour, brottsofferjour m.fl. för samordning kring frågor som rör våld i nära relation
- kontinuerligt utveckla kompetensen kring våld i nära relationer genom att fortlöpande erbjuda arbetsgrupper utbildning

- medarbetare och leverantörer regelbundet ska få information om socialnämndens arbete med våld i nära relationer
- kontinuerligt följa förekomsten av våld i nära relation och av barn som bevittnat våld samt årligen redovisa resultat av uppföljning och statistikinsamling

2. Socialnämndens arbete

2.1. Ansvarsfördelning

Huvudansvaret för att utreda, fatta beslut i och följa upp ärenden som gäller våldsutsatta och barn som bevittnat våld åligger individ- och familjeomsorgen. Dock har varje myndighetsenhet ett ansvar för hantera frågan inom sitt område.

2.2. Rutiner

Handläggarna inom social omsorg bör ställa frågor för att kunna identifiera våldsutsatta och barn som bevittnat våld som behöver stöd och hjälp. När och hur dessa frågor bör ställas är upp till myndighetsenheterna att fastställa. Standardiserat utredningsinstrument ska användas när det är möjligt.

Socialnämnden ska ha rutiner för hur information ska föras över från den verksamhet som får kännedom om att ett barn kan vara våldsutsatt eller kan ha bevittnat våld till den verksamhet som har utredningsansvaret. Det ska vidare finnas rutiner för hur barn ska tas om hand och få stöd av personal med adekvat kompetens om en förälder avlider till följd av våldet.

Som ett led i kvalitetssäkringen har social omsorg utarbetat en rutinhandbok för våld i nära relation. Vissa delar är gemensamma, andra anpassade utifrån varje myndighetsenhet. Enhetscheferna är ansvariga för att rutiner upprättas och revideras.

2.3. Kompetens

De metoder som används för att ge stöd och hjälp ska inom socialnämndens verksamheter ha utformats med utgångspunkt i bästa tillgängliga kunskap.

De handläggare som arbetar inom socialnämndens verksamheter bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående samt ha förmågan att omsätta sina kunskaper i det praktiska arbetet. I varje myndighetsenhet ska det finnas minst en person som har särskild kompetens kring våld i nära relation.

Utöver ovanstående ska de handläggare som arbetar med våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld dessutom ha kunskaper om hur man pratar med barn om våld och andra övergrepp samt vilka konsekvenser våldet kan få för ett barn som utsätts för eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående. Handläggare som inom socialtjänsten arbetar med vissa uppgifter som gäller barn och unga ska ha svensk socionomexamen eller motsvarande utbildning (3 kap 3a och b §§ SoL)

Även personal som utför insatser enligt socialtjänstlagen bör ha kunskap om våld och andra övergrepp. Detta för att kunna uppmärksamma och se till att den som är våldsutsatt får hjälp för sin våldsutsatthet. Personal som genomför insatser i sin verksamhet som är särskild inriktade på att ge stöd och hjälp till våldsutsatta bör även ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående samt har förmåga att omsätta kunskaperna i det praktiska arbetet.

Alla medarbetare och leverantörer som utför insatser enligt socialtjänstlagen ska regelbundet få kompetensutveckling inom området våld i nära relation.

2.4. Samverkan

Samverkan inom och mellan socialnämndens verksamheter ska ske för att den våldsutsatte och barn som bevittnat våld ska uppleva trygghet och säkerhet samt för att beviljade insatser inte ska motverka varandra.

För att stödet och hjälpen till dem som drabbas av våld i nära relation ska bli så heltäckande som möjligt, är samverkan mellan socialnämnden och andra myndigheter och organisationer en nödvändighet. Socialnämnden bör fastställa på vilka områden det finns behov av samverkan internt och externt, både på en övergripande nivå och i enskilda ärenden. *Socialnämnden ska även fastställa var i verksamheten ansvaret för den interna och externa samverkan ska ligga.*

Social omsorg ska regelbundet bjuda in företrädare från externa samverkansparter till samverkansträffar. Syftet är att utveckla och förbättra samverkan och därmed även stödet till dem som är våldsutsatt. Detta genom att skapa informella kontaktytor, utbyta erfarenheter och sprida kunskap om det arbete som pågår kring våld i nära relation.

Sedan 1 januari 2013 är kommuner och landsting skyldiga enligt lag, socialtjänstlagen (2001:453) 2 kap 7§, att upprätta samordnad individuell plan (SIP) när en person har behov av insatser från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

2.5. Information

I socialnämndens uppdrag ingår att informera om sina verksamheter och de stödformer som kan erbjudas till grupper och enskilda. En förutsättning för att en person, som utsatts för våld i nära relation eller har barn som utsatts för eller bevittnat våld, ska söka hjälp är att hon eller han är medveten om att det finns hjälp att få. Därför är det viktigt att socialnämnden på ett tydligt sätt informerar om vart de kan vända sig om de behöver stöd eller hjälp. Informationen ska utformas med hänsyn till de särskilt sårbara grupperna.

Det är vidare viktigt att medarbetare och leverantörer inom socialnämndens verksamheter har kännedom om kontaktvägar, om de i sitt arbete behöver rådgivning eller hänvisa en person vidare. Information om kontaktvägar ska även lämnas till personal som via telefon kan komma i kontakt med en person som utsatts för våld i nära relation.

För att informationen ska nå ut bör den finnas i pappersformat och på kommunens hemsida. Informationen måste vara lättåtkomlig och lätt att sprida, till exempel vid uppsökande verksamhet.

2.6. Utredning

I ärenden som rör en våldsutsatt bör socialnämnden, med anledning av våldet, bland annat utreda;

- vilket behov av stöd och hjälp akut som föreligger
- våldets karaktär och omfattning
- risk för ytterligare våld
- hur nätverket ser ut
- vilket behov som finns på kort och lång sikt
- om något barn har bevittnat eller utsatts för våld
- *våldets konsekvenser för den våldsutsatta*
- *hur den våldsutsatta hanterar sin situation*
- *om den våldsutsatta behöver stöd i sitt föräldraskap*

Vidare behöver en hot- och riskbedömning göras, en standardiserad bedömningsmetod bör användas. Socialnämndens verksamheter implementerar bedömningsmetoden FREDA. I det fall polisen gjort en bedömning av risk för fortsatt våld bör socialnämnden, med samtycke från den våldsutsatta, ta del av den. Socialnämnden bör även delge polisen sin riskbedömning, om det inte föreligger hinder enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Den våldsutsatte behöver även få stöd att komma till rätt instans för att få sina skador dokumenterade.

Om det kommer till nämndens kännedom att ett barn kan ha varit utsatt för eller bevittnat våld eller andra övergrepp av en eller mot närstående ska utredning inledas utan dröjsmål. Socialnämnden ska även bedöma risken för att barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld. En utredning bör bland annat innehålla;

- barnets behov av stöd och hjälp akut, inklusive vård eller boende i ett annat hem än det egna
- våldets karaktär och omfattning
- våldets påverkan på barnet och dess relation till föräldrarna
- barnets egen uppfattning om våldet
- vardera föräldrarnas uppfattning om våldets konsekvenser för barnet
- barnets behov av stöd och hjälp på både kort och lång sikt

Vidare bör nämnden utreda om något behöver göras i fråga om vårdnad, umgänge, förmynderskap eller målsägandebiträde.

2.7. Insatser

2.7.1. Insatser till våldsutsatta vuxna och barn i vissa situationer

Socialnämnden ska erbjuda våldsutsatta vuxna, den som är under 18 år och har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner, eller den som är under 18 år och har utsatts för hedersrelaterat våld insatser akut och på kort och lång sikt. Insatserna ska utgå ifrån behovet av skydd, stöd och hjälp. Inför beviljande av insatser ska en utredning, inklusive riskbedömning, göras.

Socialnämnden bör kunna erbjuda;

- information och råd
- stödsamtal
- hjälp att ordna stadigvarande boende
- stöd i föräldraskap
- förmedling av kontakt med frivilligorganisationer och andra aktörer
- hjälp vid kontakt med hälso- och sjukvården och andra myndigheter såsom polisen och skatteverket

Ekonomiskt bistånd

I det fall en våldsutsatt är i behov av ekonomiskt bistånd i ett akut skeende har socialnämndens verksamhet beredskap och kunskap för att handlägga ärendet skyndsamt. Den enskildes situation bör särskilt beaktas i bedömningen av rätten till bistånd.

Tillfälligt boende

Om det framkommer i utredningen och skyddsbedömningen att behov föreligger, kan socialnämnden erbjuda stöd och hjälp i form av lämpligt, tillfälligt boende som motsvarar den våldsutsattes behov av skydd. Beviljat boende bör ha tillräcklig bemanning och skyddsanordning för att skydda den våldsutsatte från hot, våld eller andra övergrepp. Boendet ska, vid behov, även vara lämpligt för barn.

2.7.2. Insatser till barn

Barn som utsatts för eller bevittnat våld och som är i behov av stöd och hjälp med anledning av våldet ska erbjudas insatser såsom;

- skydd
- råd och stöd
- vård och behandling

Vidare bör även barnets föräldrar och andra närstående erbjudas råd och stöd utifrån barnets behov. I socialtjänstlagens mening inrymmer begreppet närstående vuxna som barnet har en nära och förtroendefull relation till, alltså inte bara föräldrar. Bedömning av vem som är närstående måste göras utifrån familje- och levnadsförhållanden i det enskilda fallet. Ur ett barnperspektiv är det angeläget att alla myndighetsenheter aktivt arbetar för att upptäcka relationer där våld förekommer.

2.7.3 Insatser till våldsutövare

Det är viktigt att de som utövar våld i en nära relation erbjuds stöd för att bland annat få insikt om sina handlingar och förstå sitt ansvar. Att erbjuda stöd och behandling till våldsutövare är ett viktigt arbete för att förebygga och motverka våld och kan indirekt ses som insatser för våldsutsatta och barn som bevittnat våld.

Socialnämndens insatser till våldsutövare bör alltid syfta till förändring av beteende och att våldet ska upphöra. Insatser till våldsutövande föräldrar och till vuxna som bor tillsammans med barn ska även syfta till att den enskilde får ökad förståelse för hur våldet kan påverka barnet.

2.8. Särskilt sårbara grupper

Alla kan utsättas för våld i en nära relation men vissa är särskilt sårbara när det inträffar. Socialnämnden ska vid planering av sina verksamheter och i enskilda ärenden ta hänsyn till de särskilda behov som en våldsutsatt kan ha på grund av bland annat;

- *ålder*
- *funktionsnedsättning*
- *könsöverskridande identitet eller uttryck*
- *sin sexuella läggning*
- *att hon eller han tillhör en nationell minoritet*
- *att hon eller han har en utländsk bakgrund*
- *missbruk och beroende*
- *risken för hedersrelaterat våld*

2.8.1. Unga kvinnor

Det är inte ovanligt med våld mot unga kvinnor i till exempel en ny relation eller under en graviditet. Unga kvinnor kan vara benägna att lägga ansvaret på sig själva för att de blivit utsatta.

2.8.2. Äldre personer

Bland äldre personer är våld i nära relation ofta en hemlighet som kan ha pågått under ett långt äktenskap. För många äldre kan det vara särskilt svårt och skamligt att skiljas. Många kvinnor är dessutom ekonomiskt beroende av sin man. Benägenheten att anmäla är låg och därför är mörkertalet stort.

I situationer när en äldre vårdar sin partner i hemmet, t.ex. på grund av demenssjukdom, utsätts relationen för stor psykisk påfrestning. Detta kan till slut innebära en ökad risk för vårdrelaterad stress och för övergrepp. Antingen av den som vårdas, som kanske inte förstår sitt eget handlande, eller av den som vårdar för att han/hon inte orkar längre.

2.8.3. Personer med funktionsnedsättning

Olika funktionsnedsättningar medför olika former av sårbarhet. För den som har kommunikativa och kognitiva funktionsnedsättningar kan det vara svårt att beskriva för omgivningen vad han/hon varit utsatt för. Den som har psykiska funktionsnedsättningar, kanske med inslag av hallucinationer eller vanföreställningar, kan ha svårt att bli trodd. Den som har en fysisk funktionsnedsättning kan ha svårt att värja sig för våldet.

En person med funktionsnedsättning kan ha särskilt svårt att anmäla då de är i en beroendeställning till den som utövar våldet.

2.8.4. Beroendeproblematik

Vuxna med beroendeproblematik utsätt i högre utsträckning är befolkningen i övrigt för våld. Samtidigt kan de ha svårare att få hjälp än andra våldsutsatta. Våldet tenderar att bagatelliseras av både de våldsutsatta själva och omgivningen. Fokus läggs oftast på missbruket och våldet ses som en bisak och en konsekvens av det. Vuxna med beroendeproblematik behöver få vård och behandling där missbruket och våldet ses som två separata problem.

Våldsutsatta med beroendeproblematik kan på flera sätt vara beroende av den som utövar våldet, till exempel för att få tillgång till droger, pengar och boende. Ett aktivt missbruk kan göra det svårare att få tillgång till ett lämpligt tillfälligt boende. Särskilt utsatta är de som är i behov av akut skydd eftersom de vanligen inte tas emot i skyddade boende (undantag finns).

2.8.5. HBTQ-relationer

HBTQ-personer (homosexuella, bisexuella, transpersoner och queer) som utsatts för våld i nära relation söker inte hjälp i samma utsträckning som heterosexuella personer. En förklaring är att heterosexuella normer gör att omgivningen har svårare att se, förstå och hantera våldet. Om den som utsätts för våld inte lever öppet som HBTQ kan det i sig vara ett hinder för att söka hjälp.

2.8.6. Nationella minoriteter

De nationella minoriteterna i Sverige är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Dessa grupper är särskilt utsatta eftersom de talar ett annat språk, har en annan kulturell bakgrund och tillhör en minoritetsgrupp. Det finns även bristande kunskaper i samhället om vilka stödbehov dessa grupper har.

2.8.7. Utländsk bakgrund

De personer som kommer till Sverige som flyktingar eller för att gifta sig med en svensk medborgare och som utsätts för våld är extra sårbara. Rädslan för att inte få stanna i landet i kombination med bristande språkkunskaper och avsaknad av släkt och vänner gör att de kanske avstår från att anmäla. Okunskap om vilka rättigheter de har och rädsla för att vända sig till myndigheterna gör deras situation svårare.

2.8.8. Hedersrelaterat våld och förtryck

Utmärkande för det hedersrelaterade våldet är att det är planerat, kollektivt sanktionerat och ibland kollektivt utövat. Dessutom har ett så kallat hederstänkande en avgörande roll. Vad omgivningen tycker och tänker är viktigare än personens egna åsikter. Våldet kan vara fysiskt och psykiskt, men

även ta sig uttryck socialt genom att personen isoleras eller att vardagsaktiviteter kontrolleras. Detta för att familjen ska återfå den som uppfattas som förlorad heder. De som drabbas kan vara i behov av mycket stöd och hjälp då de helt kan sakna stöd från familj och släkt.

2.8.9. Människohandel

Människohandel kan innebära svåra konsekvenser för den brottsutsatte. Genom att de isoleras, hotas samt utsätts för psykiskt, fysiskt och sexuellt våld, i vissa fall även påtvingat drogmissbruk hamnar de ofta i social utsatthet. Många talar annat språk samt saknar kunskap om det svenska samhällets stödfunktioner och myndigheter.

2.9. Uppföljning, utvärdering och analys

Våld i nära relation är ett av de mest dolda samhällsproblemen. För att få en bild av omfattning, stödbehov samt om de stödformer som erbjuds är lämpliga och tillräckliga, följer socialnämnden utvecklingen lokalt.

Socialnämndens verksamheter ska undersöka och analysera om de insatser och andra sociala tjänster som erbjuds våldsutsatta och barn som bevittnat våld motsvarar de behov som föreligger. För att detta ska kunna genomföras behöver verksamheterna ta fram statistik tillsammans med andra myndigheter, organisationer, polisen samt hälso- och sjukvården.

Tillsynsenheten, som svarar för verksamhets- och avtalsuppföljning, ansvarar även för uppföljning av verksamheter som genom avtal med socialnämnden ger stöd till personer som utsatts för våld i nära relation. Resultatet presenteras i uppföljningsrapporter.

3. Skyddade personuppgifter

I vissa fall kan en person ha behov av skyddade personuppgifter, vilket innebär extra starkt sekretesskydd. Det finns tre former:

- Sekretessmarkering
- Kvarskrivning
- Fingerade personuppgifter

Skyddade personuppgifter måste hanteras med stor försiktighet. *Socialnämnden har fastställt rutiner för hur skyddade personuppgifter ska hanteras.*